

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Wielokulturowość w Aveiro w Portugalii. Własne doświadczenia z udziału w programie Erasmus

Author: Anna Niemczyk

Citation style: Niemczyk Anna. (2016). Wielokulturowość w Aveiro w Portugalii. Własne doświadczenia z udziału w programie Erasmus. W: A. Gancarz (red.), "Wielokulturowość - doświadczanie Innego" (S. 109-114). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Anna Niemczyk

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie

Wielokulturowość w Aveiro w Portugalii

Własne doświadczenia z udziału w programie Erasmus

Multiculturalism in Aveiro in Portugal

The author's own experience resulting from participating in Erasmus

ABSTRACT: The text presents multiculturalism in Portugal illustrated with the example of the city of Aveiro. The statistics and the explanation of the situation are provided. The risks, as well as the positive aspects of multiculturalism in the country of Portugal are emphasized. The author describes her observations on the concept of interculturalism through her experiences in the Erasmus programme and the practice at a local kindergarten.

KEY WORDS: Portugal, the Erasmus programme, kindergarten, multicultural society.

W dobie dzisiejszych programów międzynarodowej współpracy akademickiej sfera życia codziennego na gruncie wielokulturowości to temat szeroko i coraz częściej poruszany, zarówno w świecie naukowym, jak i w potocznych rozmowach. W swoim artykule skupiłam się właśnie na wspomnianej sferze, opisując zjawisko wielokulturowości z perspektywy osoby, która sama stała się częścią tego pojęcia i zetknęła z rzeczywistym wymiarem multikulturalizmu. Okazją do tego był mój wyjazd do Portugalii, w ramach programu Erasmus, w której zetknęłam się z ogromną różnorodnością kultur, tradycji oraz ludzi z całego świata, skłaniającą mnie do refleksji nad tym zagadnieniem.

Imigranci w Portugalii

Ruchy migracyjne w Portugalii uwiaryściły się w 1970 roku, jednak przybrały na sile w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, po tym jak Portugalia stała się częścią Unii Europejskiej. W 2002 roku z dziesięciomilionowej populacji 389 tys. stanowili imigranci, z czego około jedna czwarta przebywała w kraju nielegalnie.

Obecnie największą grupą napływową są Brazylijczycy oraz ludność z dawnych kolonii portugalskich w Afryce, dla których jednym z najważniejszych powodów osiedlenia się w Portugalii jest brak bariery językowej oraz niskie koszty życia i stosunkowo łagodny klimat. Statystyki wciąż rosną, jeśli chodzi o liczbę imigrantów z Brazylii, Republiki Zielonego Przylądka, Angoli, Mozambiku czy Wysp Świętego Tomasza i Książęcej. Najnowsze kanały migracyjne prowadzą również ze wschodu Europy (Ukraina, Rumunia), a także z krajów azjatyckich (Chiny, Japonia). Już w 2006 roku populacja imigrantów liczyła 435 tys., jest to więc znaczny wzrost w porównaniu z 2002 rokiem¹. Co ciekawe, nie tylko ludzie, którzy szukają lepszych warunków ekonomicznych, stałej pracy oraz lepszych świadczeń socjalnych czy rodzinnych – tak jak wspomniani – wybierają Portugalie jako potencjalne miejsce zamieszkania. Wśród tej drugiej grupy znajdują się Hiszpanie, Brytyjczycy, Niemcy oraz Holendrzy, którzy osiedlają się w tym kraju ze względu na bogatszy styl życia, a także cieplejszy klimat, wybierając miejsce w południowym regionie, Algarve. Jeśli chodzi o Hiszpanów, jest nieco inaczej, ponieważ przyjeżdżają do Portugalii jako lekarze, pielęgniarze – ogólnie rzecz biorąc, personel medyczny – w poszukiwaniu pracy.

Większość ludności cudzoziemskiej koncentruje się wokół największych miast południa kraju, takich jak obszar metropolitalny Lizbony, który skupia ponad połowę obcokrajowców przebywających w Portugalii. Porto, choć jest drugim co do wielkości miastem kraju, nie oferuje takich jak Lizbona możliwości pracy. Z pozostałej grupy imigrantów 25% przypada na rejon Setubal i Faro – dwa miasta na południu. Pierwsze z nich jest centrum przemysłowym, drugie zaś stolicą Algarve, regionu, w którym koncentruje się przemysł turystyczny państwa².

Przenikanie się kultur

Migracje międzynarodowe stały się jedną z głównych przyczyn istotnego rozwoju wielokulturowości³. Zachodzi ona właśnie poprzez zetknięcie się ludności

1 V. SOARES: *Immigration in Portugal*. <http://vamsworkgroup2.blogspot.pt/2009/03/portugal-from-immigrant-country-to.html> [data dostępu: 14.01.2015].

2 M. CICHY: *Migracje w Portugalii – zmiana kierunku?* <http://www.psz.pl/168-archiwum/migracje-w-portugalii-zmiana-kierunku> [data dostępu: 14.01.2015].

3 D. KAŁUŻA-KOPIAS: *Demograficzne skutki międzynarodowych migracji w wybranych krajach Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem Polski*. W: Polityka społeczna wobec przemian demograficznych. Red. A. RĄCZASZEK, W. KOCZUR. W: „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”. Nr 167. Katowice 2014, s. 36. http://www.ue.katowice.pl/uploads/media/3_D.Kaluza-Kopias__Dmograficzne_skutki_miedzynarodowych_migracji.pdf [data dostępu: 14.01.2015].

napływowej z lokalnymi mieszkańcami. Zjawisko to można zaobserwować w każdej dziedzinie życia i w każdym miejscu zamieszkanym przez ludność napływową.

Jednym z przykładów są portugalskie restauracje, w których serwuje się lokalne specjały w połączeniu z regionalnymi przysmakami typowymi dla kuchni innych państw. To samo dotyczy muzyki, splatanej z brazylijskimi melodiami czy rytmami z afrykańskich plemion. Jeśli chodzi o język portugalski, to wymowa europejska znacznie różni się od brazylijskiej, jednak można zauważyć zacieranie się tych różnic, co powoduje, że język staje się bardziej uniwersalny dla obu narodowości. Dodatkowo przenoszenie przez obcokrajowców tradycji nabytych w domach rodzinnych pozwala na tworzenie się nowych zwyczajów oraz wzorców postępowania, dzięki czemu łatwiej przebiega proces adaptacyjny w nowym środowisku.

Międzynarodowa społeczność studencka

Kwestia migracji stała się szczególnie ważna dla studentów, którzy podążają za marzeniami o lepszym życiu, biorąc udział w różnych konkursach, stypendiach czy innych przedsięwzięciach umożliwiających edukację za granicą.

Znakomitym przykładem jest projekt, w którym sama uczestniczyłam, a mianowicie międzynarodowy program wymiany Erasmus, zrzeszający młodych ludzi z ponad trzydziestu sześciu krajów. Na samym Uniwersytecie w Aveiro studiują reprezentanci ponad siedemdziesięciu różnych narodowości z całego świata. Jest to niesamowity zlepek kulturowy, językowy, pozwalający poznać i zaobserwować zachowania, obyczaje, przyzwyczajenia dotychczas nam nieznane.

Uniwersytet w Aveiro zapewnił nam, przyjezdnym, opiekę ze strony organizacji zrzeszającej studentów, którzy pomagają w koordynowaniu wymian, w tym procesie adaptacyjnego. Erasmus Student Network to pełna nazwa instytucji, która organizuje spotkania integracyjne, imprezy tematyczne dotyczące poznawania nowych kultur, muzyki, potraw i tradycji⁴. Dlatego też po pewnym czasie wszyscy stają się jedną społecznością, która zapomina o barierach językowych i różnicach kulturowych, tworząc nowe formy komunikacyjne, wplatając nowo poznane obyczaje do swoich własnych. Proces ten następuje bardzo szybko, dotyczy przecież młodych ludzi, którzy najczęściej są ograniczeni czasem pobytu i chcą jak najlepiej wykorzystać szansę na zgłębianie wiedzy o państwach z całego świata. Taka możliwość uczy wrażliwości, pokory i tolerancji, szacunku dla Innego, zaznajamia ze zjawiskiem wielokulturowości, które w Polsce, niestety, jest w znacznie mniejszym stopniu omawiane i doceniane.

4 *Erasmus Higher Education. Creativity and Innovation. European Success Stories*. <https://www.openeducationeuropa.eu/> [data dostępu: 14.01.2015].

Wielokulturowe przedszkole

Bardzo cennym doświadczeniem była praktyka w miejscowym przedszkolu, która pozwoliła mi obserwować, jak zjawisko wielokulturowości przebiega wśród najmłodszych. Przedszkole Santiago skupia dzieci praktycznie z całego świata. Grupy składają się w większości z Portugalczyków, jednak w każdej jest przynajmniej pięcioro dzieci wywodzących się z rodzin imigracyjnych. Są to przede wszystkim Hiszpanie, Brazylijczycy, Chińczycy oraz osoby z krajów afrykańskich, takich jak Angola, Kongo, Mozambik czy Wyspy Zielonego Przylądka. Dzieci od początku zaznajamiają się z kulturą oraz obyczajami innych państw. Pedagodzy w swoich programach edukacyjnych kładą bardzo duży nacisk na kształcenie wielokulturowe.

Właściwie każde zajęcia nawiązują do różnic kulturowych, jakie występują pomiędzy dziećmi, do ich tradycji, historii. Ma to umożliwić i ułatwić zespolenie i zintegrowanie grupy, poprzez naukę obustronnego szacunku i tolerancji. Jest to niezwykle proces, gdyż najmłodsi są dociekliwi i nie boją się zadawać pytań, których z pewnością dorośli nie odważyłby się zadać. Przykładem było zachowanie dzieci w dniu, w którym do grupy dołączył ciemnoskóry Kongijczyk. Były bardzo ciekawe nowego kolegi, a właściwie odcienia jego skóry, dlatego też podchodziły i dotykały go, uświadamiając sobie, że tak naprawdę niczym się od nich nie różni. Był to naturalny odruch, a dzięki fachowemu wyjaśnieniu nauczycielki dzieci najzwyczajniej w świecie zrozumiały istniejącą różnicę.

Samo przebywanie w wielokulturowym środowisku już od najmłodszych lat nie tylko uczy szacunku dla odmienności i każdego drugiego człowieka, ale też ma ogromne walory edukacyjne, tzn. dotyczące sfery zdobywania wiedzy. Dzieci imigrantów w domu rodzinnym bardzo często rozmawiają w języku ojczystym, który przenoszą na grunt przedszkola, gdzie koledzy i koleżanki mimowolnie lub celowo go poznają. Rezultatem jest osłuchanie się z innymi językami i znacznie większa przyswajalność nowych wyrazów, co w przyszłości zapewne procentuje, ułatwiając dzieciom naukę języków obcych. W przedszkolu obchodzone są święta typowe dla Portugalii, a także innych narodów, z których wywodzą się dzieci.

Wszystkie te działania, które miałam okazję zaobserwować w placówce w Aveiro, osławiają młodych ludzi z procesem wielokulturowości, która staje się dla nich oczywista już za najmłodszych lat.

Aveiro i Lizbona

Dwa wymiary wielokulturowości

W samym Aveiro, dzięki zauważalnej obecności innych narodowości, ludzi o różnych kolorach skóry, Afroamerykanów, Romów, Chińczyków, tolerancja wobec odmienności kulturowej wydaje się większa niż w krajach Europy Wschodniej.

Powszechny szacunek względem takich ludzi oraz ich poglądów i religii sprawia, że obcokrajowcy mogą się czuć w mieście stosunkowo bezpiecznie i nie są zmuszeni do ukrywania się z własną tożsamością, czego o stolicy Portugalii nie można już powiedzieć. W Lizbonie są, niestety, dzielnice zamieszkiwane przede wszystkim przez cudzoziemców, które potocznie nazywa się slumsami. W ich granicach tworzą się gangi oraz mafie, które zazwyczaj składają się z ciemnoskórych imigrantów przeciwstawiających się rządowi i jego polityce migracyjnej. Część tamtejszej ludności snuje się beczynnie po ulicach, nie ma stałego zatrudnienia, a jedyny zarobek dają jej dorywcze prace, takie jak sprzątanie, obsługa śmieciarek czy sprzedaż własnych wyrobów, jednak nie są to zajęcia dobrze płatne⁵. Dotyczy to zazwyczaj ludzi ciemnoskórych, którym bardzo trudno jest zdobyć dobrą posadę i wyjść ze środowiska slumsów. Przyczynia się to do wzrostu agresywności i ciągłych konfliktów z lokalnymi mieszkańcami.

Uwydatnia się więc tutaj jeden z najistotniejszych globalnych problemów i jednocześnie zagrożeń, a mianowicie rasizm. Mimo że Portugalia jest jednym z najbardziej tolerancyjnych krajów Europy, nie uchroniło to imigrantów przed problemem dyskryminacji rasowej. Najczęściej przejawia się ona w trudnościach ze znalezieniem pracy czy mieszkania oraz w nieprzychylnych postawach rodzimych mieszkańców manifestowanych w życiu codziennym. Niestety, mimo że nie są to nagminne zdarzenia, można je zauważyć zarówno w większych miastach, jak i lokalnych, hermetycznych społecznościach⁶.

Zakończenie

Podsumowując swoje obserwacje, podkreśliłabym wzrastające zróżnicowanie kulturowe w całej Europie oraz na świecie. Portugalia należy do krajów pionierskich w zakresie wielokulturowości. Wydarzenia historyczne, sprzyjające warunki geograficzne i ekonomiczne sprawiły, że kraj ten obfituje w różnorodność nacji z całego globu. Pozwala to na wzbogacanie tradycyjnego, portugalskiego świata o nowe dziedzictwo kulturowe, normy, wzorce postępowania, obyczaje oraz wiele innych elementów kultury.

Wyjazd z kraju i studia na zagranicznym uniwersytecie, dzięki programowi Erasmus, pozwoliły mi na bliższe rozpoznanie poruszonych w artykule zagadnień. Zetknęłam się ze światem tworzonym przez ludzi z wielu środowisk, o odmiennych

5 *Migrants in Europe. A statistical portrait of the first and second generation*. Red. A. ALBERTINELLI et al. W: „Eurostat. Statistical Books”. Luxembourg 2011, s. 136. <http://www.inequalitywatch.eu/IMG/pdf/migrants.pdf> [data dostępu: 14.01.2015].

6 M. GUIBERNAU, J. REX: *The ethnicity reader. Nationalism, multiculturalism and migration*. W: *Polity Press*. Cambridge 1997, s. 292.

religiach, poglądach oraz tradycjach. Poprzez to doświadczenie stałam się bardziej tolerancyjna i otwarta na poznanie tego, co dotąd było mi obce.

Należy pamiętać, że wielokulturowość powinna być szeroko omawiana i popularyzowana, szczególnie w krajach o niewielkiej różnorodności narodowej. Dzięki temu można zapobiec nietolerancji i działaniom, które wymierzone są w niewinnych ludzi, a wynikają po części właśnie z braku wcześniejszego kontaktu z międzynarodowym środowiskiem.

Bibliografia

- CICHY M.: *Migracje w Portugalii – zmiana kierunku?* <http://www.psz.pl/168-archiwum/migracje-w-portugalii-zmiana-kierunku> [data dostępu: 14.01.2015].
- Erasmus Higher Education. *Creativity and Innovation. European Success Stories*. <https://www.openeducationeuropa.eu/> [data dostępu: 14.01.2015].
- GUIBERNAU M., REX J.: *The ethnicity reader. Nationalism, multiculturalism and migration*. W: Polity Press. Cambridge 1997.
- KALUŻA-KOPIAS D.: *Demograficzne skutki międzynarodowych migracji w wybranych krajach Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem Polski*. W: *Polityka społeczna wobec przemian demograficznych*. Red. A. RĄCZASZEK, W. KOCZUR. W: „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”. Nr 167. Katowice 2014, 32–42. http://www.ue.katowice.pl/uploads/media/3_D.Kaluza-Kopias_Dmograficzne_skutki_miedzynarodowych_migracji.pdf [data dostępu: 14.01.2015].
- Migrants in Europe. A statistical portrait of the first and second generation*. Red. A. ALBERTI-NELLI et al. W: „Eurostat. Statistical Books”. Luxembourg 2011. <http://www.inequalitywatch.eu/IMG/pdf/migrants.pdf> [data dostępu: 14.01.2015].
- SOARES V.: *Immigration in Portugal*. <http://vamsworkgroup2.blogspot.pt/2009/03/portugal-from-emigrant-country-to.html> [data dostępu: 14.01.2015].